

Wskaźniki trwałego rozwoju na poziomie lokalnym

Jerzy Śleszyński

UNIwersytet Warszawski
Wydział Nauk Ekonomicznych

Plan prezentacji:

- Trwały rozwój
- Wskaźniki trwałego rozwoju
- Wskaźniki a lokalna społeczność
- Bank danych lokalnych
- Przykład Milanówka
- Wnioski i zalecenia

Definiowanie trwałego rozwoju

- Rozwój, który pozwala zaspokoić obecne potrzeby w sposób nie ograniczający możliwości zaspokojenia potrzeb przez przyszłe pokolenia (wg „Brundtland Report”)
- Obszarem zainteresowań pozostają trzy podstawowe obszary: **gospodarka**, **społeczeństwo**, **środowisko**
- **Celem i kryterium oceny jest trwałość:** biosfery, ekosystemów, układu społecznego, demokracji, rozwoju społeczno-gospodarczego, dobrobytu

Tłumaczenie na język polski ☹️

- **Webster's Dictionary:**
sustain - to keep from falling or sinking; to nourish or keep alive; to endure or undergo...
- Inne języki: die nachhaltige Entwicklung (D), développement durable (F), sviluppo sostenibile (I), desarrollo sostenible (S), самоустойчивый (R)
- W prawidłowym tłumaczeniu nie ma mowy ani o równoważeniu, ani o wagach, ani o wyrównywaniu lub równości!

Typologia wskaźników trwałego rozwoju

- **Wskaźniki syntetyczne** (dotyczą najczęściej rozwoju społeczno-gospodarczego, dobrobytu, stanu środowiska, presji na środowisko)
- **Wskaźniki strukturalne** (przedstawiane w przekroju dziedzinowym, problemowym, sektorowym, przestrzennym itd.)
- **Wskaźniki tworzone specjalnie dla lokalnych społeczności**

Wskaźniki syntetyczne

- Inne nazwy: zagregowane, w skali makro, wyrażone jedną liczbą
- Wiele czynników sprowadza się do wielu różnorodnych ocen, a następnie syntetyzuje w postaci jednej liczby
- Obejmują wszystkie sfery trwałego rozwoju, ale zwykle dominuje jeden czynnik: ekonomiczny (dobrobyt), przyrodniczy (presja na środowisko) albo społeczny (sprawiedliwość społeczna)
- Jednostka pomiaru musi być jednorodna: jednostki pieniężne albo jednostki fizyczne, albo znormalizowane jednostki niemianowane

Wskaźniki strukturalne

- Zbiór specjalnie wybranych wskaźników, które odnoszą się do wszystkich trzech sfer trwałego rozwoju: gospodarka, środowisko, społeczeństwo
- Wskaźniki mogą przedstawiać przekrojowo różne obiekty lub zagadnienia: gospodarkę narodową, działy gospodarki, regiony geograficzne, jednostki administracyjne, media środowiska itd.
- Liczba wskaźników jest ograniczona i dopasowana do poziomu komunikacji: społeczność świata, państwo, grupy społeczne, interesariusze, politycy, eksperci i naukowcy

Wskaźniki tworzone dla lokalnych społeczności

- Zbiór wskaźników (strukturalne plus syntetyczne), które odnoszą się do wszystkich trzech sfer trwałego rozwoju: gospodarka, środowisko, społeczeństwo
- Ustalane są w procesie partnerskich negocjacji (zewnątrzni eksperci z bezpośrednim udziałem zainteresowanych)
- Odzwierciedlają specyfikę danego miejsca (lokalizacja, historia, tradycja, kultura)
- Uwzględniają lokalne aspiracje i preferencje (lokalne cele i priorytety)

Wskaźniki na poziomie lokalnym: podstawowe wymagania

- Prostota – zrozumiałe i dostosowane do percepcji potencjalnych odbiorców (eksperci, politycy, zwykli ludzie)
- Kwantyfikacja – mierzalne *sensu largo* (obok miar ilościowych stosowane są także oceny jakościowe)
- Komunikacja – zawsze ukierunkowane na określoną i lokalną społeczność, jej potrzeby, deklarowane i realizowane cele

Wskaźniki na poziomie lokalnym: praktyczna realizacja

- Interesariusze są zaangażowani w analizowanie strategii trwałego rozwoju oraz w proces projektowania, wyznaczania i oceny wskaźników trwałego rozwoju
- Wskaźniki dzielą się na dwie grupy:
  - Uniwersalne i porównywalne
  - Wyjątkowe i specyficzne dla danej lokalizacji
- Wskaźniki służą do aktywnej oceny polityki lokalnej i porównań (porównania krajowe i międzynarodowe)

Istotny aspekt wskaźników: uwzględnianie trwałości

- Punkt odniesienia (wartość krytyczna) – czyli uzyskana empirycznie z badań podstawowych i skwantyfikowana informacja o trwałości układu
- Wskazanie kierunku („drogowskaz”) – zastępuje punkt odniesienia ułatwiając planowanie i ocenę podejmowanych działań
- Cele polityki – ilościowo określone cele wynikające z politycznych programów lub nacisku opinii publicznej (z reguły ulegają wpływowi bieżących uwarunkowań, normatywnych deklaracji, silnych grup nacisku, myślenia życzeniowego)

Wskaźniki środowiskowe

- Wskaźniki o najwyższym poziomie zaufania, ponieważ wartości krytyczne są potwierdzone badaniami ekologicznymi i medycznymi (wzorem wykorzystania tych informacji może być model gospodarowania zasobami odnawialnymi!)
- Drogowskazy są zwykle dobrze uzasadnione, gdy chodzi o obniżanie presji wywieranej na środowisko („mniej” zwykle znaczy „lepiej”)
- Uznaniowe cele i fantastyczne, nienaukowe pomysły w zasadzie nie pojawiają się poza środowiskiem „zielonych” ekstremistów

Wskaźniki ekonomiczne

- Punkty odniesienia mają znaczenie historyczne i ograniczoną statystyczną jednoznaczność (inflacja, zadłużenie, bezrobocie, przyczyny kryzysów)
- Drogowskazy najczęściej dotyczą tradycyjnego i afirmatywnego interpretowania wzrostu produkcji i konsumpcji („im więcej, tym lepiej”)
- Cele gospodarcze często są nierealistyczne i sytuacyjnie związane z grą polityczną (cykl życia wyborczego, krótkowzroczność, dominacja celów ściśle ekonomicznych nad społecznymi i środowiskowymi, przeciwstawianie tempa wzrostu gospodarczego kryteriom jakościowym)

Wskaźniki społeczne

- Punkty odniesienia są silnie zróżnicowane, odmiennie rozumiane, rozmyte lub w ogóle nie udaje się ich uzgodnić (demokracja, prawa człowieka, równość, godność, niezależność itd.)
- Drogowskazy wskazują różne kierunki ze względu na uwarunkowania kulturowe, religijne i różnice w poziomie rozwoju krajów i regionów
- Niepokojąca jest tendencja do tworzenia i promowania homogenicznych i rzekomo uniwersalnych celów społecznych (dygresja: „czyja poprawność polityczna jest najbardziej poprawna?”)

„*Stiglitz Commission*”: wnioski

- Większy nacisk należy położyć na dochody i konsumpcję niż na produkcję
- Większa uwaga powinna być zwrócona na gospodarstwo domowe i formy aktywności, które nie są rejestrowane przez rynek
- Trzeba badać i monitorować dystrybucyjne aspekty konsumpcji, kapitału i dochodów
- Zdrowie, bezpieczeństwo, edukacja i środowisko naturalne (jakość życia) powinny być centralnymi kategoriami w narodowych rachunkach dobrobytu

Wskaźniki GUS: moduł lokalny

- Wskaźniki zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym dotyczą powiatów
- Podział na cztery łady: społeczny, gospodarczy, środowiskowy, instytucjonalno-polityczny
- Obecna baza danych nie umożliwia wyczerpującej oceny wskaźnikowej na poziomie powiatu i poniżej:
  - Za mało kryteriów (np. stan środowiska przyrodniczego, zadowolenie obywateli, udział w wyborach)
  - Luki w danych (krótkie szeregi czasowe)
  - Brak wskaźników specyficznych dla powiatów
- Nie wspomina się o potrzebie uwzględniania ocen subiektywnych dotyczących jakości życia

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Miasta Milanówek na lata 2004-2020

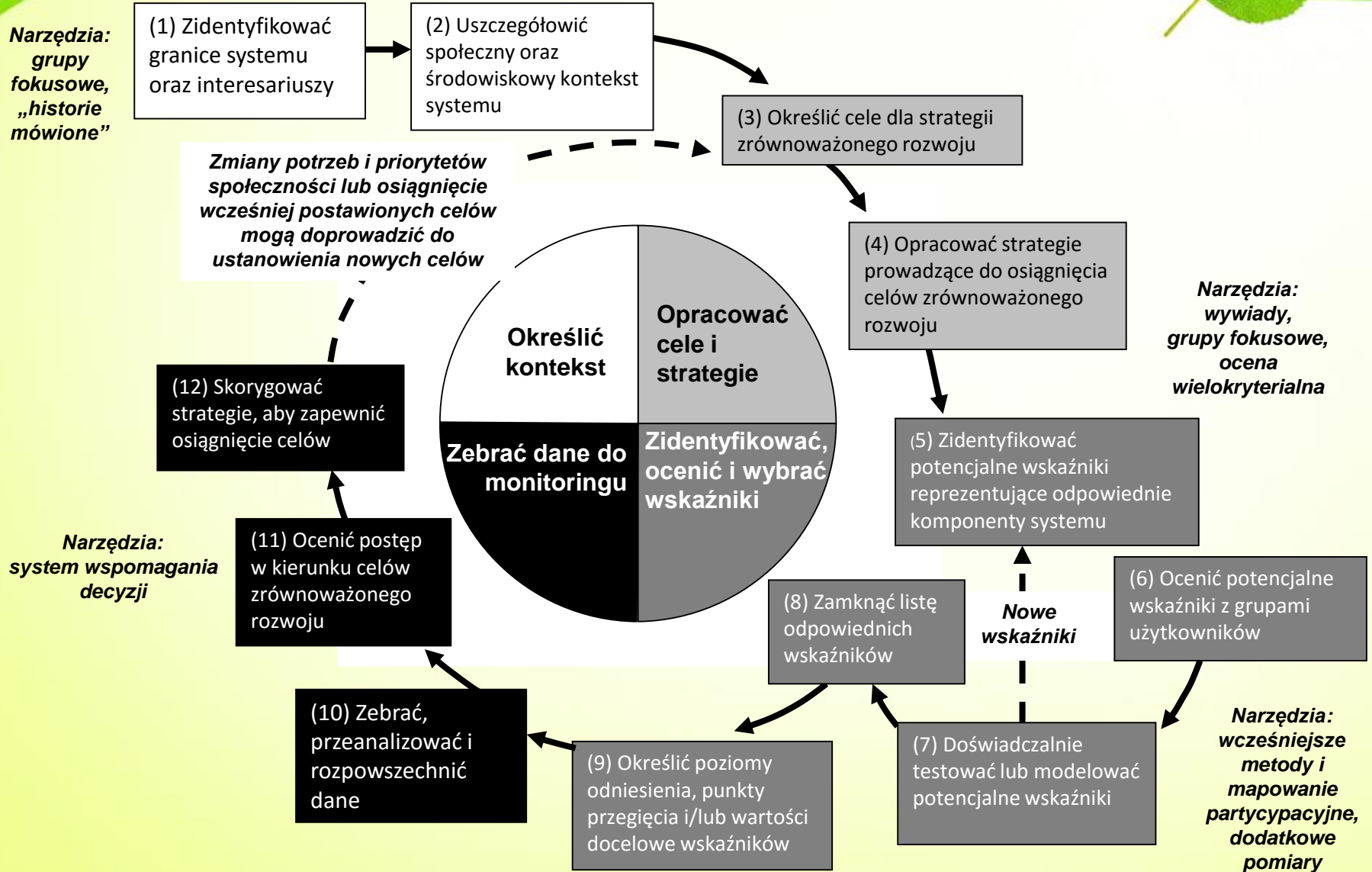

1. Przyspieszenie działań modernizacyjnych Milanówka.
2. Ekologizacja działań władz samorządowych, biznesu i mieszkańców na rzecz zrównoważonego rozwoju miasta.
3. Rozwój funkcji kulturowej, turystycznej i rekreacyjnej miasta w oparciu o tradycję i historię.
4. Nieustanna dbałość o wysoki poziom życia mieszkańców miasta.
5. Kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego.
6. Rozwój nowych przedsięwzięć gospodarczych i wzmocnienie kondycji istniejących firm w Milanówku.

Dwie metodyki opracowywania i stosowania wskaźników trwałego rozwoju w skali lokalnej i ich podstawowe etapy

Metodyka	Krok 1: określenie kontekstu	Krok 2: opracowanie celów zrównoważonego rozwoju i strategii	Krok 3: zidentyfikowanie, ewaluacja i wybór wskaźników	Krok 4: zbieranie danych do monitoringu postępu
Top-down	Kontekst (np. użytkowanie ziemi lub granice systemu środowiskowego) definiuje, które wskaźniki są przydatne i powinny zostać opracowywane	Naukowcy identyfikują kluczowe warunki, które muszą być spełnione, żeby zapewnić systemowi integralność	W oparciu o wiedzę ekspertów identyfikowane są wskaźniki, które są szeroko akceptowane i najodpowiedniejsze z punktu widzenia z góry ustalonych kryteriów oceny	Wskaźniki są używane przez ekspertów do określenia kierunku zbierania danych, które wspierają monitorowanie trwałego rozwoju
Bottom-up	Kontekst jest określony przez konsultację z lokalną społecznością, która identyfikuje zalety, wady, możliwości i zagrożenia konkretnego systemu	Procesy/procedury z udziałem wielu interesariuszy pozwalają zidentyfikować konkurujące wizje, cele i scenariusze trwałego rozwoju	Społeczności identyfikują potencjalne wskaźniki, oceniają je wg własnych kryteriów i wybierają wskaźniki, których mogą używać	Wskaźniki są pomocą dla społeczności w zbieraniu ilościowych lub jakościowych danych, które pomogą monitorować postęp w realizacji celów trwałego rozwoju

Cykliczność procesu uczenia się w trakcie opracowywania i oceny wskaźników

Wnioski z pracy nad wskaźnikami dla Milanówka

- Strategia gminy nie była przemyślana pod kątem stosowania wskaźników trwałego rozwoju
- Wskaźniki zostały wybrane przypadkowo, niefachowo, bez sprawdzenia dostępności danych oraz bez konsultacji eksperckich i społecznych
- Wykonane opracowanie zawierające propozycję wskaźników zostało dobrze przyjęte przez władze lokalne, ale nie zostało wprowadzone w życie
- Decydenci obawiają się podejścia wskaźnikowego:
  - Dodatkowy nakład pracy własnej
  - Zbyt łatwa zewnętrzna weryfikacja realizacji strategii
  - Dostępne i łatwe porównanie z sąsiadami

Wnioski końcowe i zalecenia

- System wskaźników trwałego rozwoju powinien tworzyć strukturę uwzględniającą zarówno wskaźniki strukturalne jak i syntetyczne
- Należy pamiętać, że wskaźniki środowiskowe są bardziej godne zaufania od ekonomicznych, a ekonomiczne od społecznych w przedstawianiu i ocenie trwałości rozwoju
- Wskaźniki dla lokalnych społeczności powinny być swoiste i dopasowane do lokalnej specyfiki
- Monitorowanie trwałego rozwoju za pomocą krajowych wskaźników i międzynarodowych porównań powinno być akceptowaną i powszechnie stosowaną normą postępowania

Dziękuję za uwagę!

sleszynski@wne.uw.edu.pl